

(המשך מעמוד 15)

הצנורה עובדת נגד האיסוף של מודיעין האויב. קורה לעיתים קרובות שדברים המתפרסמים בעיתונים בישראל נפטר לים לפירסום בעיתונים במזרח ירושלים.

זה לא קורה הרבה פעמים. די גם בפעם אחת.

יש הבדל עצום בין פעם אחת להרבה פעמים. אני לא אמרת שקורה רק פעם אחת, אלא שדי בפעם אחת. אבל כדי לנסח ביתר דיוק, אומר שזה קורה לעיתים.

אם את רוצה לדייק, תאמרי שיש גורמים וביניהם עורכי עיתונים בירושלים, הטוענים שהצנורה אינה מאפשרת להם לפרסם, ושה קורה הרבה פעמים. במיקרים שהצנור חושב שהפירסום, שייקרא עליידי אוכלוסיית היעד שאליה יגיע העיתון, יכול לגרום להסתה או להפרות סדר. והתוצאה תהיה פגיעה בחיילים, או בין היתר תפקיד הצנורה הוא גם למנוע פגיעה בחיילים. יש מיקרים כאלה, והם כוודיים.

הצנורה עובדת היום לפי התקנות לשעת חירום משנת 1945 - אין עדיין חוק 'ישראלי' לצנורה

מי מחליט? אני.

אתה מחזיק בידך המון כוח.

לפי החוק, לצנור יש מה שאת מגדירה המון כוח. ואני מגדיר סמכות וחובה בהתאם לחוק. וחזין מזה, אתה צריך לדעת את כל סידורי המדינה כדי שתדע מה לפסול? אני לא מניח שאני יודע את כל הסודות, אלא די כדי למלא טוב את תפקידי, ומה שאני לא יודע ומגיע לידי, אני יודע עם מי להתייעץ, ובכל נושא איפה לאסוף את הנתונים הדרושים.

במיסגרת הכנת הראיון רציתי לשוחח עם כמה כתבי-חוף על הצנורה בישראל ולש- מוע מפיהם טענות. אם יש, או תישבחות. אם לא, לגבי הצנורה בארץ. כמעט תריסר כתבי-חוף, של כמה עיתונים גדולים וחי- שובים, שפנית אליהם, התחמקו. חלקם בצורה ברורה וחד-משמעית, חלקם באופן יותר אלגנטי. היכול להשתמע לשתי פנים. איש מהם לא היה מוכן לדבר בשמו. אחד מהם הסביר כי קשה לדבר נגד מוסד שיש עימו יחסי-עבודה הדדיים. מי שיש לו טענות נגד הצנורה, לא יעז לחשוף אותן פן ייפגע. ומי שמעז לעקוף את הצנורה, לא יספר על-כך מחשש לעבודתו. שלא לציטוט סיפור כמה מהכתבים שיחסיים עם הצנורה טובים בדרך-כלל. ואינם נתקלים בבעיות עקרוניות לעיתים קרובות. למרות זאת, בכל כתבה על ישראל המשודרת בטלוויזיה האמריקאית, מופיעה בחלק העליון של המירקע הכתובת: "הכת- בה נבדקה על-ידי הצנורה הצבאית בישראל".

בימים של מילחמת-הלבנון, הרחיבו רוב רשות-הטלוויזיה האמריקאית הגדולות את מישרדיהן באי קפריסין, קנו מטוסים קלים או סירות-קומנדו קטנות בעלות מנוע גדול, והיו מעבירים את החומר שצולם בלבנון לקפריסין, ומשם שודרים אותו באמצעות הלוויין לארצות-הברית. בעיקר כדי לעקוף את הצנורה בארץ. בדרך-כלל לא משום שהיה בחומר המצולם דברים שהיו נפסלים לשידור, אלא בעיקר בגלל שיקולים של חוסר-זמן. הרבה יותר מהל היה להעביר את החומר לקפריסין מאשר לקחת אותו לישראל בדרך היבשה, להגיש אותו לאישור הצנורה ורק אז לשרד אותו. כתב-יד, המבקש להוציא כתבות מישראל על ישראל, חייב לקבל את אישור הצנורה לחומר העיתונאי שלו. אפשר, כמובן, לעקוף את הצנור, לקחת את החומר, לעלות למטוס ולשלוח את החומר ממדינה באירופה. איש מהכתבים לא הודה כי עשה אי-פעם מעשה כזה. ולמרות זאת רוב החומר הנוגע לפרשיות הגדולות, שהסעירו בזמן האחרון את המדינה - כמו פרשת השב"כ, פרשת וענונו ופרשת מכירת הנשק לאיראן -

הגיע ארצה כציטוט ממה שפורסם בעיתונים או בטלוויזיות זרות. כתבים ישראליים, שהיה בידיהם אותו החומר, לא יכלו לפרסמו. אלא אחרי שפורסם בחו"ל. בעידן הקידמה הטכנולוגית יכול עיתונאי לקחת את החומר שלו, לעלות למטוס ולעקוף את הצנורה. זו אמירה ששמעתי מאז שאני בצנורה. כפועל אני מכיר רק מיקרה בוטה אחד.

מה זה היה?

היה כתב בשם דן רכבי, לא הישראלי מה טלוויזיה, אלא כתב שעבד עבור עיתון-חוף, או סוכנות-ידיעות זרה, אני כבר לא זוכר. זה היה בשנת 1979, והוא שלח מרומא ידיעה שעסקה בספר שהצנורה פסלה. זה היה ספר של עמי דורון ואלי טייכר. מאותו כתב שללה לישיבת העיתונות הממשלתית את האמנתו ככתב-חוף בארץ. לפי בקשת הצנור, ואני לא יודע אם הוא חזר מאז ארץ.

מה העונש על מעשה כזה?

העונש הוא חוקי. שלטון-החוק, זה כולל חקירה, פתיחת תיק וכל מה שנקבע בחוק. היו גם דרכים אחרות: בשלושה מיקרים הזכורים לי, היתה בקשה אל הגוף המעסיק את הכתב שלא להחזיר אותו לארץ, או להחליף אותו במישהו אחר.

בינתיים עוד לא הגענו למצב שנכריז על כתב כעל פרסונה-גראטה (אישיות לא רצויה) ונגרש אותו מהארץ.

קרה שעיתונאי ישראלי עשה מעשה כזה של עקיפת הצנורה בצורה כזאת?

הצנורה בירושלים המזרחית

עורכי עיתונים היוצאים לאור בירושלים המזרחית חייבים להעביר לצנורה את כל החומר המתפרסם בהם. זה כולל גם חומר שפורסם קודם לכן בעיתונים עבריים בישראל או בעיתונים היוצאים לאור בישראל בשפות אחרות - אנגלית וערבית. זה כולל גם חומר המתפרסם בעיתונים אחרים. היוצאים לאור בירושלים המזרחית עשמה, ונס חומר כמו תצלומים וקריקטורות. מישרדי הצנורה המטפלים בחומר זה נמצאים בבית-אגרון בירושלים, והם מטפלים גם בחומר של עיתונים ישראליים היוצאים לאור בירושלים.

לפני חודשיים פורסמה ביומן גרוסלס- פוסט תמונה של חסן טווייל, שמונה כראש- עיריית אל-בירה. עורך עיתון בירושלים המזרחית פירסם את אותה התמונה למחרת קיבל מיכתב חומר מן הצנור, ובו התבקש להסביר מדוע פורסמה התמונה בלי שקיבלה אישור מן הצנורה. לפני שבוע התפרסמה ביומן רק"ח בשפה הערבית, אל-איתחאד, המופיע בחיפה, תמונה מן ההפגנות הסוערות שהיו בשבוע הקודם בגדה המערבית. אחד המפגינים בתמונה נושא שלט ועליו כתוב: "חיות לכיבוש". התמונה לא אושרה לפירסום בעיתון בירושלים המזרחית.

תמונה אחרת, שבה נראה חייל ישראלי בודק במחסום שני בחורים פלסטינים, אושרה לפירסום על-ידי הצנור. הגרפיקאי של העיתון הכין, לפי בקשת העורך, ציור מדוייק של התמונה, בכוונה לפרסם אותו על שער אותו עיתון. הציור לא אושר לפירסום על השער.

עורך שבועון בירושלים המזרחית הגיש לצנורה חמש תמונות שונות. במטרה לבחור אחת מהן לפירסום על שער השבועון. כל התמונות, מקצתן ציורים ומקצתן תצלומים, לא אושרו לפירסום. השבועון הופיע באותו שבוע ללא תמונות-שער.

אחד מעורכי העיתונים בירושלים המזרחית, שביקש לשמור על עילום שמו, סיפר כי בשנים '77-79, שבהן היה עור וייצמן שר-הביטחון, היה המצב טוב ב" הרבה. הוא הסביר כי באותה תקופה לא היתה כל בעיה לפרסם בעיתונים אלה כל מה שפורסם בעיתונים העבריים בישראל, ולא היה צורך באישור מיוחד מן הצנורה. היום המצב יותר חמור. החומר רב המתפרסם בעיתונים בישראל אינו מאושר לפירסום בעיתונים העבריים. זה נוגע בעיקר למאמרים המתייחסים למה שקורה בשט" חים הכבושים.

לא מיקרה שידוע לי. אני קורא בעיתונים שיש עיתונאים ישראליים המוסרים חומר לעי- תונאים זרים.

הפיקוח שלכם על הרברים האלה מוגבל?

כשמדברים על עיתונות מקומית, אנחנו עובדים לפי הסכם, והפיקוח הוא בהתאם להסכם עם ועדת-העורכים.

לגבי כתבי-חוף, הפיקוח הוא החוק של מדינת-ישראל. הצנור מוסמך להגיש תלונה נגד כל כתב-חוף הנמצא בארץ, אם אני חושב שיש עבירה לכאורה, ואז ההליך הוא הליך מישפטי רגיל, או שאפשר כמו שאמרתי קודם, לגרש אותו או לשלול את האמנתו.

פרט לאירבע מיקרים שהזכרתי, לא היה צורך לנקוט אמצעים החמורים האלה.

אבל חוץ מהאמצעים האלה אתם גם מתריעים?

יש קוראים לכתב-חוף ומוזהרים אותו, אם וכאשר צריך.

אתה יודע שכתבי-חוף לא הסכימו לדבר על הצנורה?

הייתי אומר שעל פניו, גם כתב-חוף הנמצא פה בארץ באופן קבוע יודע שהוא צריך לעבוד לפי חוקי המדינה.

אסור לדבר על הצנורה?

לא אמרתי. הוא גם מכין את הכורח בצנורה, אם לא ביום הראשון שהוא בא הנה, או בתוך תקופה קצרה, כי פה האירועים שוטפים ומהירים.

לעיתים מתקן הצנור מילים מסויימות על גבי הטקסט עצמו. כך, למשל, תיקן הצנור את המילה, "מתנחלים", שבה השת" מש כותב המאמר שתיאר את האירועים בעיד העתיקה לפני שבועיים, כשהוא מת- יחס לתלמידי ישיבת שובו בניס. הצנור ביקש שייכתב, "אזרחים". לבסוף הושגה פשרה, ותחת המילה, "מתנחלים" נכתב במ" אמר, "ישראלים קיצוניים".

דבר נוסף שאולי יפתיע אותך - במדינת ישראל יש חופש-עיתונות, לשימחתי, וגם לשימחת הכתב שכא לעבוד כאן. הוא יודע שהוא יכול לעבוד, ויודע שיימחק-רק, מה שנוגע לביטחון-המדינה. את זה מאפשר ההסכם עם ועדת-העורכים, וכתבי-החוף יוצאים נשכרים מהעובדה שיש הסכם.

בכל מה שנוגע לפרשיות הגדולות שהתפרסמו בזמן האחרון - בארץ אפשר היה לכתוב עליהן רק כשהרברים צוטטו ממה שהתפרסם קודם לכן בעיתונים בחו"ל.

אני לא יודע, אני למדתי להיות מאוד מדוייק, הנושאים האחרונים, המהות שלהם היתה מהות של פירסום בחוף. כלומר, הידיעות הראשונות שהתפרסמו התפרסמו קודם בחוף, והן ידיעות שלא נגעו רק למדינת-ישראל אלא לעוד מספר מדינות, ולצנור יש סמכות רק בישראל ולא בחוף.

כלומר?

אם נושא מסוים - כמו, לדוגמה מכירת הנשק לאיראן - התפרסם תחילה בעיתונות חוף, זו עובדה, וגם אם אומרים שנמנע פירסום בארץ, זה לא תמיד נכון. אחרי שהדברים נודעו, היו דברים שפורסמו בחוף.

היו ידועים בארץ, ופירסומם פה נמנע?

הצנורה פסלה ופוסלת כל מה שיש בו, לדעתה, כדי לפגוע במדינת-ישראל. בין אם היו פירסומים בחוף ובין אם לא, ואני לא אומר שבנושאים האחרונים לא היו כתבי-חוף בארץ ששלחו חומר שהיה חייב הגשה לצנורה ולא הוגש. היו דברים כאלה, ובערינות אומר שהם לא היו לרוחה של הצנורה.

זה לא מעמיד את הצנורה באור מגוחך?

במיקרים בודדים שזה קרה, זו עובדה, כל עיתונאי הוא פרט כפני עצמו. הצנורה לא בוחנת אותו, אלא את מה שהוא כותב או אומר. אני לא עוסק בהכללות האומרות, "עיתונאים אומרים" - יש עיתונאים ויש עורכים שכאשר רוצים לברוק נושא בודדים אותו בצורה עניינית, ואז יש מימצאים ענייניים, ואז חלק נכבד מההכללות העיתונאיות מתמוססות.

אני לא אומר שהכל מאה אחוז, ואני לא אומר שהצנורה היא הרמטית, ושולטת כמאה אחוז על כולם. אבל אני אומר שלדעתי - בגלל העובדה שהצנורה כמאות מתקבלת בהנהגה עליידי העיתונאים, כמעט כל העיתונאים, ובודאי העורכים - מה שאמרת הוא הכללה לא- מדוייקת.

יותר מזה: בין מה שעיתונאי אומר בהכללה בחוף, ובין מה שהוא חושב בדיוק, יש לפעמים הבדל. והמשך: אני בעד העיתונות, כי אני חושב שבדמוקרטיה יש צורך בעיתונות, ואם בדמוקרטיה כמו שלנו יש צורך גם בעיתונות חופשית וגם בצנורה לשמור על הביטחון, צריך שהצנורה תהיה הגיונית ותשמור על עיתונות חופשית ועל אי-פגיעה בביטחון. באותה הנשימה, זה קשה, אבל זו עובדה.

כמה שנים אתה צנור ראשי? תשע וחצי שנים.

"אני לא אתבייש להגיד שהצנור הוא לא כלי-ידע, אבל הוא כלי-בדוק"

זה הרבה?

בהשוואה לזה שהיה לפני, שהיה 25 שנה, זה לא הרבה.

אתה איהב את המיקציע?

אין לי תשובה למילה מיקצוע, ואין לי תשובה למילה אהב. אני יכול לומר שאני מאוד נהנה מתפקידי.

למה?

הוא מעניין, הוא מרתק, הוא דינאמי ואתה צריך למצות הרבה מעצמך כדי לקבל החלטות נכונות, ואתה חייב לעשות את זה כי אתה נתון כל היום וכל הלילה תחת מישקפיים של כל העיתונות, ואת הצנורה מבקרת העיתונות 24 שעות ביממה, ועם זה צריך להתמודד.

יש החלטות שאתה מצטער עליהן?

אני לא מצטער שאני צנור כלי-כך הרבה זמן. כשהגיעתי פעם ראשונה, לא חשבתי שאהיה צנור ראשי. (המשך בעמוד 20)